

Savska linija – rezervna linija soške fronte

Lojze BUDKOVIČ*

1 UVOD

Med rednim operativnim delom po gozdovih Pokljuke sem v določenih predelih naletel na nenavadno vijugaste okope, ki so spominjali na strelske jarke. Poizvedovanja pri domačinih so predvidevanja potrdila. Strelski jarki so bili izkopani med I. svetovno vojno. Vendar zakaj?

Uganko mi je pomagal razvozlati brat mag. Tomaž Budkovič, nedvomno eden boljših poznavalcev dogajanj na soškem bojišču. Strelski jarki so del Savske linije, ki se je pričela na Kepi v Karavankah, se spustila do dolinske zapore pri Mojstrani in se ponovno povzpela v pobočja Mežaklje ter dalje po Radovni, Pokljuki do dolinske zapore v Soteski. Svojo vijugasto pot je nadaljevala preko Jelovice, Škofjeloškega hribovja, tja do Senožeč. Savska linija je bila zadnja rezervna linija Soške fronte, ki naj bi zadržala italijanski vdor v notranjost monarhije. Gradili so jo v letu 1915 in delno še leta 1916 in 1917. Najprej so zgradili dolinske zapore, pozneje pa še odseke po planotah. Delo so opravile avstro-ogrške delavske enote.

2 ZGODOVINSKA DEJSTVA

Za boljše razumevanje takratnega položaja je treba pobrsati po obsežni strokovni literaturi. V pomoč so bili odlomki iz knjige Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914–1918.

To delo na začetku ugotavlja, da je bil mejni prostor zaradi zaveznitva z Italijo slabo proučen. Po aneksijski krizi je obstajala resna nevarnost tretje fronte. Avstro-ogrška vojska je zato začela leta 1912 zahodno od Tolmina graditi in krepiti zaščitne položaje.

Avgusta 1914 je že obstajala resna nevarnost italijanskega napada. Na sektorju od Kanala do zgornje Soške doline so glavne prodorne smeri zaščitili s šibkimi posadkami. Postopoma so jih okrepili s premikom enot iz Galicije.

Načelnik avstro-ogrškega poveljstva Conrad von Hötzendorf je močno precenjeval moč italijanske vojske. Ukazal je pripraviti obrambno črto ob Soči, vendar je pričakoval preboj preko Soče. S skromnimi silami naj bi zavirali napredovanje v notranjost monarhije. Močnejše avstro-ogrške in nemške sile

Informacijski količek

naj bi se zbrale na položajih Savske linije (Savelinie) in porazile italijansko armado.

Takemu načrtu so močno nasprotovali Nemci, še posebej načelnik vrhovnega poveljstva Falkenayn, ki je odkrito izjavil, da za tak načrt ne bo dal svojih divizij. Medtem je 21. maja iz Rima prišlo poročilo avstro-ogrškega vojaškega atašeja, da bodo Italijani za vojno pripravljene kasneje, kot so pričakovali v avstro-ogrskem poveljstvu. Tega dne se je Conrad sestal s Falkenaynom in pod nemškim pritiskom se je končno odločil za zagrizeno obrambo ob Soči.

Konec maja 1915 so Italijani pričeli s prvimi napadi na sektorju od Krna do Bovca. 23.6.1915 je bilo bojišče na Soči že v peklenskem ognju I. soške ofenzive, ki so jo pričeli Italijani. V rovih so si stali nasproti 2. in 3. italijanska armada, na avstro-ogrski strani pa 5. armada in armadna skupina Rohr. Od Krna do morja je bilo razporejenih na italijanski strani 225 bataljonov s 700 topovi, na avstro-ogrski

* univ. dipl. inž. gozd. Zavod za gozdove Slovenije, OE Bled, Ljubljanska 19, 4260 Bled, SLO

Bočna zaščita v strelskem jarku

strani pa 92 bataljonov s 300 poljskimi in 56 težkimi topovi. Uspeh ofenzive je bil kljub ogorčenim bojem zanemarljiv. Italijani so imeli nekaj skromnih uspehov samo na Krasu. Brezsmiselna morija prve ofenzive je na italijanski strani zahtevala 1.916 mrtvih, 11.495 ranjenih in 1.536 ujetih ali pogrešanih. Avstro-ogrške izgube so bile največje pri 5. armadi in sicer 8.800 mrtvih in ranjenih ter 1.150 pogrešanih.

Po prvi ofenzivi so pri 5. armadi menili, da je njihova bojna linija izbojevala poleg taktičnega

Delno obnovljen strelski jarek

uspeha pomembno moralno zmago. Kljub drznim napadom številčno močnejših Italijanov so dobili določena spoznanja pri uspešnih čelnih protinapadih. Ta spoznanja so bila temelj vsem preostalim soškim ofenzivam v naslednjih 28 mesecih. V prvi ofenzivi izbojevana obrambna zmaga je imela za vojsko in celotno monarhijo velik pomen. Dvignila je samozaupanje pri vodenju bojnega prostora tudi zaradi dejstva, do so bile 10–16 km za položaji zahodno od gornje Save zgrajene pomožne obrambne linije. Po prvi ofenzivi je avstro-ogrška vojska ocenila, da bo možno obraniti položaje na Soški fronti. Pretežni del delavskih enot, ki so gradile Savsko linijo so potegnili na fronto, kjer so izboljševale in dograjevale položaje.

Načrt generala Cadorne o preboju fronte med Plavami in morjem se je sesul po prvi in drugi soški ofenzivi. Italijani so bili onemogočeni zaradi nepričakovanih napadov na sektorju Tolmin–Krn–Bovec. Neuspehe na Krasu in pri Gorici so pripisali nepriernemu letnemu času, pestilo jih je pomanjkanje sil in težke artilerije. Želja italijanskih strategov je bila zavzetje tolminskega mostišča in kotline. Temu bi sledil prodor proti Plavam in Gorici. Del enot naj bi zavzel bovško kotlino in pričel operacije proti koroški fronti. S temi prodori bi si odprli pot v notranjost monarhije.

3 OSTANKI, PRIČEVANJA IN ZAPISI

V literaturi sem dobil tudi skico stanja na Soški fronti od sredine oktobra 1915, na katerem je vrisana Savska

Gozdarstvo v času in prostoru

Ohranjena zložba
bočne zaščite

linija (Savelinie). Sektor preko Pokljuke sem prenesel na novejšo topografsko karto in pričel sistematično iskati ostanke jarkov. Linijo sem odkril na nekoliko spremenjeni lokaciji. Jarki so na določenih predelih dobro ohranjeni. Linija je imela prednje položaje z ostanke začelih gradenj kavern.

O Savski liniji sem želel dobiti tudi živa pričevanja. Tako mi je pokojna Blažinova mama na Gorjušah, gospa z izrednim spominom kljub visokim letom (v 95. letu), opisala gradnjo linije na Hribarici in za Gorjušami. Spominjala se je, da so linijo gradili vojaki. Zanimivo je, da so vojakom domačini rekli: »Spet so ti Lahi!«. Očitno je šlo za italijanske vojne ujetnike, kar pa Blažinova mama ni mogla potrditi. Vojaki so stanovali pri Boštjanu (Langus, Gorjuše 44). Njihov komandant je bil Erno Friderik. Domačini so mu pravili »Mažar« (Madžar). Vojaki so gradili strelske jarke in jih delno tudi opažili in pokrili. Odnosi z vojaštvom so bili bolj uradni. Potrebno hrano so jemali tudi s prisilnimi odvzemi.

Pri Boštjanu sem dobil podatek, da so vojaki stanovali v tej hiši, ker ni bila naseljena. Kupil jo je Gregorin z Lepenc. Iz pripovedovanja se spominja, da so enega vojaka obesili. Za maskiranje strelskih jarkov so vzeli travno rušo pri Četrnaku (Čuden, Gorjuše 46). Ko so pred leti z buldožerjem ravnali rovtve, so naleteli na ostanke kolov prepletenih s 5 mm žico.

Tudi pokojni Grabnarjev ata (Blažin, Gorjuše) se je spominjal, da so jarke kopali ujetniki. Rečeno je bilo, da bo prišlo do preboja in se bo fronta premaknila na te položaje. V predelu Gorjuš del niso

zaključili. Po Pokljuki so v državnem gozdu zaradi boljše vidljivosti obsekovali stoječe drevice in veje odstranili. V Soteski so jarke kopali pri drugem mostu in ob meji državnih gozdov. V pobočjih nad Sotesko jarkov niso kopali. Ujetniki so stanovali pri Boštjanu, oficirji pa so bili nastanjeni po domačijah.

Nekaj podatkov pa sem dobil v kroniki gozdne uprave na Boh. Bistrici. Leta 1916 je kronist zapisal, da je vojska zaprla predel Ukanca. Zgradili so ceste, 3 žičnice in 2 vzpenjači. Podrobnejših informacij

Prvotno ohranjen jarek

Gozdarstvo v času in prostoru

Tabla pred strelsko linijo

niso imeli. Veliko pritožb je bilo čez vojsko, ki je v Soteski gradila obrambno linijo. Zaradi učinkovitejšega nastopa pri vojski so gozdarje uniformirali. Uradniki so dobili oficirske čine, gozdarji in čuvaji pa čine vodnikov. Od redne vojske so se razlikovali po dodanem hrastovem listu.

V kroniki gozdne uprave Pokljuka so v tem obdobju informacije prav tako skope. Poročilo za leto 1915/16 omenja, da so od c. k. vrhovne komande dobili prepoved streljanja in lova. C.k. deželna uprava za Kranjsko je zaslila gozdarsko osebje. Opravljena so bila nujna vojaška popravila lovske koč na Mrzlem studencu. Za pripravo smrekovega lubja v odd. 57 so v obdobju 29.7.–1.9.1915 uporabili 50 ruskih vojnih ujetnikov, vendar se uporaba ni obnesla. Prav zadnja podatka dajeta slutiti, da so v tem letu gradili Savsko linijo preko Pokljuke.

Prav tako sem zasledil zanimiv podatek, da je gozdna uprava Bled 4.10.1919 dovolila Jožetu Bergantu, Poljšica 36, oddajo lesa iz strelskih jarkov na Pokljuki za kuhanje oglja.

4 OBNOVA, PREDSTAVITEV JAVNOSTI IN ZAŠČITA

V plazu povečanega zanimanja za dogodke prve svetovne vojne, bližajočega jubileja preboja pri Kobaridu in zaključka prve svetovne vojne smo želeli obnoviti del linije in postaviti primerno obe-

ležje. Leta 1996 je enota Slovenske vojske obnovila del jarka v Krakovu, zaradi pomanjkanja sredstev pa je odpadel informacijski del. Končno sta željam naslednje leto prisluhnila Občina Bled s sponzoriranjem informacijske table, TNP pa je prispeval informacijski stebriček. Danes je obnovljen odsek linije vključen v Pokljusko pot.

Tako je delček Savske linije dostojno predstavljen javnosti. Pozabi so ga z idejami, delom in prispevki iztrgali Slovenska vojska, Triglavski narodni park, Mali vojni muzej iz Bohinjske Bistrice, Gozdarsko društvo Bled in Občina Bled.

Odkrite položaje linije smo gozdarji zaščitili v gozdno gospodarskem načrtu GGE Pokljuka.

5 IZZIV STROKI

Konec oktobra mineva 90 let od čudeža pri Kobaridu. S to operacijo se je vojna prenesla globoko na italijansko ozemlje. Na Soški fronti so boji in ostale aktivnosti potekali tudi po gozdni krajini. Veliko gozdov je bilo zaradi bojev in topniškega obstreljevanja uničenih. Oskrbovanje postojank z lesom in kurjavo je zahtevalo dodaten davek v gozdovih. Z razvejenim sistemom žičnic so na obeh straneh oskrbovali visokogorske položaje. Gozdovi so ščitili pomembne postojanke pred plazovi, pogledi zračnega opazovanja, ...

Današnja javnost požira zanimivosti iz tega obdobja, ki še pred leti z izjemo pri peščici navdušencev ni imelo posebne teže. Prav v tem pa je izziv naši stroki, saj pokrivamo prostor, kjer je potekala ta Kalvarija. Izbrskajmo še kakšno zanimivost in jo iztrgajmo pozabi.

6 VIRI

HORSTENAU, 1931–1938. Oestereich-Ungarns letzter Krieg 1914–1918. Wien.

GOZDNA UPRAVA BOHINJ, Kronika.

GOZDNA UPRAVA POKLJUKA, Kronika.

SIMIČ, M., 1996. Po sledih Soške fronte. Ljubljana: Mladinska knjiga, 231 s.